

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.3.39>

FUNKCJE OCHRONY NIELETNICH OFIAR PRZED WYKROCZENIAM KARNYMI W OBCYCH KRAJACH

Tetiana Titochka

*kandydat nauk prawnych, doktorant studiów doktoranckich
Donieckiego Państwowego Uniwersytetu Spraw Wewnętrznych (Kropywnycki, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-5924-614X

tatianaponomarova@ukr.net

Adnotacja. W artykule autor analizuje cechy ochrony nieletnich ofiar przed wykroczeniami karnymi w obcych krajach. Wskazano, że do tej pory zwalczanie wykroczeń karnych wobec osób nieletnich jest poważnym problemem, co wynika z braku pełnoprawnych działań i środków, które mogą pozytywnie wpływać na tego rodzaju społecznie niebezpieczne czyny.

Podsumowując, większość zagranicznych praktyk przeciwwiktytowych jest następująca: 1) wdrożenie podstaw mediacji i sprawiedliwości naprawczej; 2) aktywne zaangażowanie społeczeństwa w pracę z potencjalnymi i/lub prawdziwymi nieletnimi ofiarami wykroczeń karnych; 3) popularyzacja zerowej tolerancji dla czynów niebezpiecznych społecznie; 4) popularyzacja praktyk rehabilitacyjnych i resocjalizacyjnych; 5) poszukiwanie i wdrażanie narzędzi technicznych i oprogramowania w celu terminowego powstrzymania potencjalnej ofiary przed wpadnięciem w sytuację o wysokim indeksie wiktytowym.

Słowa kluczowe: wykroczenie karne, ofiara, małoletni, doświadczenie zagraniczne, zachowanie wiktytowe, wiktymologia, praktyka.

FEATURES OF PROTECTION OF JUVENILE VICTIMS FROM CRIMINAL OFFENSES IN FOREIGN COUNTRIES

Tetiana Titochka

Ph.D, Doctoral Student

Donetsk State University of Internal Affairs (Kropyvnytskyi, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-5924-614X

tatianaponomarova@ukr.net

Abstract. In the article the author considers the features of protection of juvenile victims from criminal offenses in foreign countries. It is pointed out that today the fight against criminal offenses against minors is an acute problem due to the lack of full-fledged measures and tools that can positively influence such socially dangerous acts.

It is concluded that most foreign anti-victim practices are as follows: 1) the implementation of the basics of mediation and restorative justice; 2) active involvement of the public to work with potential and / or real juvenile victims of criminal offenses; 3) popularization of zero tolerance to socially dangerous acts; 4) popularization of rehabilitation and resocialization practices; 5) search and introduction of hardware and software in order to timely deter potential victims from falling into a situation with a high victim index.

Key words: criminal offense, victim, juvenile, foreign experience, victim behavior, victimology, practice.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ЖЕРТВ ВІД КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Тетяна Тіточка

кандидат юридичних наук, докторант докторантури

Донецького державного університету внутрішніх справ (Кропивницький, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-5924-614X

tatianaponomarova@ukr.net

Анотація. В статті автор розглядає особливості захисту неповнолітніх жертв від кримінальних правопорушень у зарубіжних країнах. Вказується, що на сьогоднішній день боротьба з кримінальними правопорушеннями у відношенні неповнолітніх осіб є гострою проблемою, що обумовлено відсутністю повноцінних заходів та засобів, здатних позитивно впливати на такого роду суспільно небезпечні діяння.

Підсумовано, що більшість зарубіжних антивиктимних практик полягає в наступному: 1) реалізація основ медіації та відновного правосуддя; 2) активне залучення громадськості для роботи з потенційними та/або реальними неповнолітніми жертвами кримінальних правопорушень; 3) популяризація нульової терпимості до суспільно небезпечних діянь; 4) популяризація реабілітаційних та ресоціалізаційних практик; 5) пошук та запровадження технічних засобів та програмного забезпечення з метою своєчасного утримання потенційної жертви від потрапляння у ситуацію з високим віктимним індексом.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, жертва, неповнолітній, зарубіжний досвід, віктимна поведінка, віктимологія, практика.

Вступ. На сьогоднішній день боротьба з кримінальними правопорушеннями у відношенні неповнолітніх осіб є гострою проблемою, що обумовлено відсутністю повноцінних заходів та засобів, здатних позитивно впливати на такого роду суспільно небезпечні діяння. Вчені вже давно дійшли до висновку, що поряд із запобіганням кримінально протиправній поведінці правопорушника завжди має знаходитися віктимологічна профілактика. В цьому контексті актуальним є розгляд зарубіжного досвіду захисту неповнолітніх жертв від кримінальних правопорушень, що дозволить удосконалити українську ювенальну кримінологічну політику.

Основна частина. Відтак, основним завданням та метою даної статті є визначення особливостей захисту неповнолітніх осіб від кримінально протиправного посягання в окремих зарубіжних країнах. **Методи досліджень** базуються на діалектико-компаративній платформі, необхідній та достатній для розкриття стану наукового дослідження проблеми.

Результати та їх обговорення. Велика Британія. Антивіктимна діяльність в цій країні здійснюється шляхом активної взаємодії правоохоронних органів із суспільством. Так, наприклад, урядом та правоохоронними органами цієї країни особлива увага приділяється діяльності соціально активних громадян та їх профілактичній роботі у місцевій громаді («комьюнити») за місцем проживання. Це пов'язано із тим, що, на думку британського політикуму і на переконання переважної більшості британців, побудова правової держави неможлива без участі громадян у соціальному житті, у тому числі в охороні громадського порядку. Поліцію Великої Британії можна назвати основним суб'єктом запобігання злочинності. Вона здійснює не лише репресивну функцію, пов'язану із затриманням злочинців, розкриттям злочинів, а й реалізує соціально-обслуговуючі та інформаційні напрями роботи, спрямовані на підвищення у громадськості довіри до правоохоронних органів та розширення участі першої у діяльності із запобігання злочинам. Означене вимагає постійне удосконалення роботи поліції, що досягається завдяки її реформуванню. Метою сучасної реформи в поліції Великої Британії є: 1) послідовні й всеохоплюючі зміни як на місцевому (районному), так й національному масштабі; 2) скорочення рівня злочинності; 3) підвищення професіоналізму поліцейських; 4) зниження бюрократичних перепон у доступі британських підданих до поліцейських послуг (Колодяжний, 2017: 123). Співпраця поліції із населенням достатньо часто має позитивний ефект, однак, за умови, що у населення є довіра до представників правоохоронних органів. Що стосується ювенальних антивіктимних результатів такого тандему, можна сказати, що вони, здебільшого, є задовільними, оскільки дитина виховується в соціумі, котрий створює у її підсвідомості певну поведінкову модель. Велика Британія на сьогоднішній день є взірцем достатньо виваженої правової системи, ефективності боротьби зі злочинністю тощо. При цьому надмірна бюрократія часто гальмує практичну реалізацію норм права, у тому числі – кримінального. До того ж, у державі слабко виражена антивіктимна політика, що призводить до майже повної відсутності автентичних стратегій запобігання віктимній поведінці населення.

Варто звернути увагу на те, що однією з центральних підвалин вищезазначеної реформи має стати ще більше наближення поліцейських до місцевих громад та окремих місцевих мешканців, а також підвищення довіри громадськості до усієї системи органів кримінальної юстиції. Для цього передбачається створення Національної агенції боротьби зі злочинністю (NCA), діяльність якої остаточно сформувалась у 2013 р. Ця Агенція протидіє організованій злочинності, здійснює укріплення національних кордонів Об'єднаного королівства та боротьбу із шахрайствами, кіберзлочинністю й захищає дітей і молодь від цих та інших кримінальних проявів. У своїй діяльності вказана Агенція керується, окрім застосування оперативно-розшукових заходів, звичайно ж підтримкою громадськості у запобіганні вказаним та іншим видам злочинності (Колодяжний, 2017: 123). Тобто, можна сказати, що захист дітей та молоді від кримінальних правопорушень є другорядним завданням Національної агенції боротьби зі злочинністю, що свідчить про те, що пріоритетом для британського законодавця є реалізація кримінально-правової та кримінологічної політики в частині взаємодії саме з кримінальним правопорушником і тільки потім – із жертвою.

Японія. Результативність загальносоціального запобігання злочинності в Японії можна також пояснити сприятливими соціально-психологічними умовами виховання дітей і підлітків. На теперішній час в цій державі функціонує система дошкільної освіти, яка передбачає створення доброзичливих стосунків вихователів з дітьми та їх батьками шляхом: проведення профілактичних бесід; поширення спеціальної методичної літератури; здійснення тренінгів та ін. (Морозов, 2013: 95). Застосування комплексу вказаних заходів забезпечує формування належного психологічного мікроклімату в родинах японців та позначається на низькому рівні злочинності й делінквентності у підлітковому й молодіжному середовищі. Важливою складовою сучасної моделі запобігання злочинності в Японії є ефективна кримінальна політика. Традиційно її підвалинами є: – застосування відновного правосуддя, яке передбачає: визнання злочинцем своєї вини; примирення потерпілого і злочинця; компенсацію з боку винного матеріальної, моральної, фізичної шкоди, завданої учиненням злочином; активне сприяння злочинцем у розкритті злочину та притягнення усіх співучасників до відповідальності; залучення родичів злочинця до процесу його соціальної реабілітації тощо. На ефективність системи відновного правосуддя вказують конкретні цифри. Так, якщо в США 42% арештів призводять до судового розгляду, то в Японії – не більше 17,5%; – відносна гуманність судової системи, незважаючи на існування в Японії смертної кари (Criminal justice system of Japan: URL: http://dictionary.sensagent.com/criminal_justice_system_of_japan/en-en/; Белявская, 1992: 21; Белявская, 1986: 18). У попередніх підрозділах ми звертали увагу на пріоритетність відновного правосуддя як одного зі способів виховної роботи з неповнолітніми жертвами. Досвід Японії є достатньо показовим в контексті нашої думки, що підтверджує її «право на життя». Хочемо також зауважити на активній ювенальній «позиції» країни, котра проявляється

у комплексній та зосередженій роботі із неповнолітніми особами, спрямованій не тільки на запобігання кримінально протиправній діяльності, але і участі в ній у ролі жертви.

Лідуюче становище Японії на світовому ринку інформаційних технологій та технічних розробок так чи інакше відбивається на модернізації правоохоронної діяльності. Тому важливим напрямом, від якого залежить низький рівень злочинності в Японії, на відміну від багатьох, навіть європейських, країн світу, є упровадження досягнень науки і техніки у діяльність із запобігання злочинності. Контент-аналіз публікацій у ЗМІ на зазначену проблематику дає підстави для виділення низки «ноу-хау», які використовуються останнім часом в Японії у сфері протидії злочинності. Так, в японському м. Осака було розроблено спеціальну програму для мобільних телефонів марки «iPhone», яка дозволяє мешканцям цього міста ознайомитись із картою місцевої злочинності. Інформація цього мобільного додатку поповнюється із бази даних управління поліції Осаки. Це дозволяє японцям в режимі «on-line» відслідковувати рівень та поширеність різних кримінальних посягань, що вчиняються в конкретних районах (Колодяжний, 2017: 123). Такого роду програма є достатньо ефективним антивіктимним засобом, котрий надає можливість неповнолітнім особам заздалегідь планувати свої переміщення найбільш безпечним шляхом.

Завдяки вказаній програмі досягається належний рівень криминологічної поінформованості японців, а також знижується віктимізація населення, яке може уникати найбільш криминогенних і небезпечних місць. Україна також не стоїть осторонь сучасних інноваційних підходів у правоохоронній діяльності. Прикладом може слугувати м. Харків, де на сайті новостороної у 2015 р. поліції розміщено електронну карту злочинності. Вона формується на підставі кількості облікованих у різних районах Харкова найбільш поширених загально-кримінальних злочинів (крадіжок, грабежів, розбоїв, вимагань, шахрайств, привласнення та розтрати майна, навмисного пошкодження майна, згвалтувань, злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин та ін.), а також інших подій (наприклад, пожеж). При чому інформацію про злочини та інші події можна переглянути за добу, тиждень чи місяць (Колодяжний, 2017: 123). На нашу думку, такий досвід є достатньо позитивним та має бути запроваджений у всіх містах нашої країни, що надасть можливість її громадянам більш серйозно відноситись до обрання маршрутів свого пересування. Також доцільним є актуалізація інформації щодо громадського транспорту, у якому найбільш поширеними є майнові кримінальні правопорушення та розміщення у такому транспорті спеціальних пам'яток щодо безпечної поведінки.

Компанія «Toshiba» розробила зумер «DB-82». Він розрахований переважно на жінок та дітей, які представляють найбільш уражені та віктимізовані верстви населення. Принцип роботи представленого водонепроникного пристрою є нескладним: у разі перебування власника пристрою у стані небезпеки чи у випадку здійснення (спроби здійснення) на нього кримінального посягання після висунення невеличкої булавки із DB-82 останній видає потужну сирену у 95 Дб3 (майже дорівнює силі звуку пасажирського літака, що злітає). Знаходження злочинця у надзвичайно шумній обстановці надає, таким чином, його діям очевидності, значно підвищує шанси бути викритим й затриманим очевидцями події чи поліцією. Тому у власника вказаного винаходу є великі шанси залишитись неушкодженим й зберегти власне майно (Колодяжний, 2017: 123). Це достатньо цікавий винахід, котрий може достатньо вдало використовуватись українськими підлітками з метою здійснення самозахисту. Варто звернути увагу на те, що на сьогоднішній день сучасні технології є одними з провідних засобів захисту неповнолітніх осіб, котрі мають схильність до віктимної поведінки. Наприклад, низка смартфонів та смарт-годинників оснащені спеціальними функціями та додатками, котрі дозволяють не тільки відстежити місцезнаходження дитини, але і почути про що і з ким вона веде діалог.

В Японії можна виділити ще один винахід, що останнім часом набув широкого поширення у сфері запобігання корисливим й корисливим насильницьким злочинам. Йдеться про своєрідні помаранчеві шари під назвою «Бохан ю кара бору» розміром із бейсбольний м'яч. Вони здебільшого використовуються в магазинах, торговельних мережах, банках, інших фінансових установах та розміщуються біля каси. Призначення шарів наступне: у разі здійснення крадіжки, грабежу, розбою чи іншого злочину потерпілий має змогу кинути цей кольоровий шар у злочинця чи у автомобіль, на якому винний зникає з місця вчинення злочину. Під час удару шар лопається і помічає винного у помаранчевий колір, завдяки якому у поліції та громадськості значно підвищуються шанси виявити та затримати злочинця із особливою помаранчевою відміткою. За оцінками Агентства національної поліції Японії, зазначені шари застосовуються лише у 3% учинених злочинів (These Orange Balls Are Preventing Crime In Japan. Here's How They Work: URL: <http://wonderfulengineering.com/these-orangeballs-are-preventing-crime-in-japan-heres-how-they-work>). Однак це не означає, що вони не виконують свого основного призначення. Навпаки, запобіжна дія шарів проявляється у антикриминогенному психологічному впливі на осіб, які є носіями злочинної мотивації на вчинення перелічених кримінальних посягань. Цей вплив проявляється у підвищенні шансів їх відмови від реалізації злочинного умислу. В Японії великі торговельні мережі закупають вказані пристрої для запобігання злочинам (Колодяжний, 2017: 124). Такий спосіб самозахисту можна назвати більш контактним та спрямованим на вирішення конфліктної ситуації у реальному часі. З одного боку, такий підхід можна назвати одним із способів криминологічного та віктимологічного допоміжного контролю за кримінально протиправною ситуацією в країні. З іншого, це, скоріше, спроба своєчасно викрити кримінального правопорушника та надати правоохоронним органам можливість зорієнтуватися та виконати свій обов'язок. Втім, незначний відсоток застосування наведених шарів на практиці свідчить про неоднозначне, скептичне ставлення до їх дієвості.

Бразилія. Країна є найбільшою за територією та населенням Латинської Америки. Яскравою ознакою вказаної країни є широка майнова поляризація населення. За даними Світового банку, на 173 млн найменш забезпечених бразильців приходить лише 2,2% частки національного доходу. У нерівності доходів громадян Бразилія поступається лише Південно-Африканській Республіці. Злочинність у Бразилії тяжіє до організованих, насильницьких та озброєних форм. Це виражається у характері злочинності цієї країни, основними проявами якої є: убивства, грабежі, розбої, звалтування, крадіжки, морське піратство, угони автомобілів, викрадення людей із вимогою викупу тощо. Найбільш криміногенними містами є Ріо-де-Жанейро, Сан-Паоло, Сальвадор, Ресіфі й Бразилія (These Orange Balls Are Preventing Crime In Japan. Here's How They Work: URL: <http://wonderfulengineering.com/these-orangeballs-are-preventing-crime-in-japan-heres-how-they-work>). Хаотичність бразильської кримінально протиправної діяльності, озброєність більшої частини фавел призводить до майже повної втрати контролю над ситуацією з боку правоохоронних органів. Потерпілими дуже часто стають неповнолітні, котрі є випадковими учасниками озброєних конфліктів. Частину дітей також втягують у кримінально протиправну діяльність шляхом психічного та фізичного насильства.

Не є випадковим проведення Дванадцятого конгресу ООН із запобігання злочинності та кримінального правосуддя протягом 12–19 квітня 2010 р. саме в Бразилії у місті Сальвадор. Цим світова спільнота підкреслила необхідність життєво важливих заходів із запобігання злочинності як у самій Бразилії, так й у цілому в країнах Латинської Америки. Певне зниження рівня злочинності протягом 2000–2012 рр. у Бразилії вдалось досягти завдяки поєднанню різних антикриміногенних засобів загальносоціального та спеціально-кримінологічного характеру. До соціально-економічних профілактичних напрямів можна віднести боротьбу із безробіттям, особливо серед молоді, яка займає значну частку у структурі бразильського суспільства; розвиток виробництва; економічну підтримку соціально незахищених верств населення. Основним напрямом запобігання злочинності залишається діяльність поліції із реагування на вже учинені злочини та затримання злочинців. Виробленню сучасних стратегій запобіжної діяльності у цій країні сприяє аналіз стану і тенденцій злочинності, її причин, умов та найбільш раціональних шляхів обмеження криміногенного впливу останніх. Наукову обґрунтованість реалізації сучасної кримінологічної політики у Бразилії забезпечує широке використання результатів кримінологічних і соціологічних досліджень, що здійснюються як міжнародними, так й національними науковими установами. До міжнародних установ можна віднести Управління ООН з наркотиків та злочинності (ЮНОДК), фахівці якого вивчають сучасний стан злочинності в цій країні та надають Уряду Бразилії відповідні рекомендації (Crime and violence in Latin America. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Crime_and_violence_in_Latin_America#Brazil). Нажаль, складання ювенальних віктимологічних стратегій в фавелах Бразилії майже позбавлене сенсу, оскільки віктимна поведінка неповнолітніх осіб в цій країні, здебільшого, обумовлена об'єктивними умовами їх існування. Звичайно, набагато краще ситуація складається в більш благополучних районах, однак говорити про позитивні тенденції боротьби з кримінальною активністю ще зарано.

У Латинській Америці важливими науковими ресурсами є регіональні дослідницькі організації, такі як Лагіноамериканський факультет соціальних наук (ФЛАКСО) та деякі університетські центри. Ними є Дослідницький центр з питань злочинності й громадської безпеки (КРІСП) та Дослідницький центр з питань громадської безпеки й громадянства (ЦеСеК) (A/Conf.213/6 // Working paper «Making the United Nations guidelines on crime prevention work». Twelfth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Salvador, Brazil, 12–19 April 2010): 12). Реалізації нових підходів у запобіганні злочинності у Бразилії сприяє прийняття Національної програми з питань публічної безпеки й громадянства (PRONASCI). Її запровадження відбулось у 2007 р. Вказана програма представляє собою здійснення різних заходів з боку Міністерства юстиції та інших центральних органів державної влади Бразилії щодо реформування системи кримінального правосуддя та фінансування місцевих цільових профілактичних програм. На 2007–2011 рр. було заплановано виділення біля 6,7 млрд реалів (станом на січень 2017 р. складає близько 2 млрд дол. США) на: матеріальну підтримку близько 3,5 млн осіб, які задіяні у сфері забезпечення публічної безпеки, молодих людей та їх сімей; зменшення рівня убивств з 29 до 12 на 100 тис. населення упродовж 2007–2011 рр. (A/Conf.213/14 // Workshop on Practical Approaches to Preventing Urban Crime. Twelfth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Salvador, Brazil, 12–19 April 2010): 12). Щодо місцевих профілактичних програм, то вони мають здебільшого соціально-економічну спрямованість, адже розраховані на соціальну підтримку незахищених верств населення й створення умов для розвитку ринку праці. До них можна віднести такі програми: «Територія миру», «Жінки миру», «Громадянин-резервіст», «Малой свободи, малой громадянство» та ін. (A/Conf.213/14 // Workshop on Practical Approaches to Preventing Urban Crime. Twelfth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Salvador, Brazil, 12–19 April 2010): 12). Частина профілактичних програм розрахована на мешканців майже 6,5 тис. фавел, що представляють собою специфічні райони трущоб, де мешкає 6% найбільш бідного та маргіналізованого населення Бразилії (A/Conf.213/14 // Workshop on Practical Approaches to Preventing Urban Crime. Twelfth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Salvador, Brazil, 12–19 April 2010): 15). У цілому життя у фавелах слабко контролюється місцевою поліцією. Тому це призводить до широкого поширення організованої злочинності, наркозлочинності, насильницьких злочинів із використанням вогнепальної зброї. За даними ООН, близько третини убивств у фавелах вчиняють особи віком 10–19 років. Щонайменше 20 тис. малолітніх й неповнолітніх осіб у віці від 10 до 16 років є наркокур'єрами (A/Conf.213/14 // Workshop on Practical Approaches to Preventing Urban Crime. Twelfth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Salvador, Brazil, 12–19 April 2010): 15). За підтримки Управління ООН з наркотиків та злочинності

здійснюється спеціальний профілактичний проект (BRAR75), пов'язаний із скороченням масштабів обігу наркотиків у фавелах Ріо-де-Жанейро (A/Conf.203/11 / Workshop 3: Strategies and Best Practices for Crime Prevention, in particular in relation to Urban Areas and Youth at Risk. Eleventh United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Bangkok, Thailand, 18–25 April 2005): 21). Тому Уряд Бразилії намагається вживати профілактичних заходів, спрямованих на покращення життя передусім мешканців трущоб, їх офіційне працевлаштування, створення соціально-економічних та психологічних бар'єрів для продовження злочинної діяльності. До здійснення цих заходів залучаються не лише соціальні працівники, а й представники місцевих громад й добровольці (Колодяжний, 2017: 126). Варто звернути увагу на те, що країна орієнтована на підтримку соціально незахищених верств населення, до яких відносяться і неповнолітні особи. Епіцентр кримінально протиправної діяльності знаходиться у фавелах країни, в яких вже достатньо тривалий час активно ведеться наркобізнес, котрий можна назвати вже династичним, оскільки він передається від батьків до дітей, часто без бажання з боку останніх. Саме тому правоохоронні органи Бразилії намагаються вести боротьбу з протиправною діяльністю, починаючи із запровадження програм боротьби з наркозлочинністю.

Прикладом упровадження прогресивного міжнародного досвіду із запобігання злочинності у Бразилії є профілактична програма «Fica Vivo» («Залишайся живим»). Вона є аналогом проектів «Operation Ceasefire» («Припинення вогню») і «Drug-market Intervention» («Втручання у ринки наркотиків»), запропонованих сучасним американським криминологом Д. Кеннеді (Разительные результаты по всему миру. URL: <http://ipdigital.usembassy.gov/st/russian/article/2012/08/20120822134993.html#axzz288yAURwh>). Указані програми успішно реалізуються не лише у багатьох штатах США, а й у різних країнах світу. Проект «Fica Vivo» здійснюється у бразильських містах Ріо-де-Жанейро й Белу-Орізонті за підтримки Дослідницького центру з питань запобігання злочинності й громадської безпеки Федерального університету Мінас-Жейрас. Представлений центр аналізує кількісні та якісні показники передусім тяжкої насильницької злочинності в регіоні та надає пропозиції щодо запобігання убивствам серед молоді в межах реалізації цієї програми (A/Conf.213/6 // Working paper «Making the United Nations guidelines on crime prevention work»). Twelfth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Salvador, Brazil, 12–19 April 2010): 18). Вона полягає у розвитку тісного співробітництва поліції, представників місцевих громад із молодими учасниками злочинних угруповань. Останнім пропонуються альтернативи злочинному способу життя у виді отримання освіти, освоєння професій, підвищення кваліфікації, працевлаштування. Нерідко роз'яснювальну роботу серед злочинців проводять колишні представники злочинного світу, які беруть активну участь у програмі «Fica Vivo». «Praças da Paz SulAmérica» («Парки миру») є програмою профілактики злочинності, що реалізується в межах так званої теорії розбитих вікон (теорії економічного дизайну). Запобігання злочинності відповідно до положень вказаної теорії є доволі поширеним у США та деяких європейських країнах. Її суть полягає у визнанні необлаштованості територій, наявності зруйнованих будівель в якості вагомого криминогенного чинника. Для його усунення об'єднуються зусилля місцевої громади шляхом спільного ушляхетнення громадянами місць відпочинку (парків, скверів), відновлення зруйнованих споруд, тобто облаштування потенційних місць учинення різних злочинів (Колодяжний, 2017: 126). Отже, в країні проблема віктимності неповнолітнього населення вирішується в комплексі із запровадженням програм реагування на кримінально протиправні прояви в цілому. Варто звернути увагу на те, що такий підхід у цьому випадку є максимально вірним, оскільки діти в країні дуже рідко винні у своїй віктимності. Вимушені жертви – найбільш складний тип у криминологічній віктимології, оскільки саме таким особам дуже своєчасно надати кваліфіковану допомогу на утримати від потрапляння у кримінально протиправну ситуацію. Бразилія є прикладом країни, в якій «життєва ситуація» є рушійною силою віктимізації населення.

Проект «Парки миру» стартував у 2007 р. у місті Сан-Паоло та є результатом сумісної роботи дослідницького Інституту Су да Паз, на який було покладено наукову складову цієї програми, та страхової компанії «Сул Америка», яка взяла на себе фінансування проекту. Організатори проекту виділили кошти для максимального залучення передусім бразильської молоді й представників групи ризику (колишні засуджені, члени злочинних угруповань та ін.) для модернізації суспільного простору, місць відпочинку місцевого населення. Але головна мета проекту пов'язана не скільки в облаштуванні територій, скільки – у відволіканні молоді від зайняття незаконними видами діяльності; їх максимальної соціалізації; задіяння у суспільно корисних формах поведінки; розвиткові партнерських відносин із представниками місцевої громади, поліції та органами державної влади. «Ação na Linha» («Дія за лінією») є проектом, у назві якого відбивається його зміст. Суть програми полягає у запобіганні крадіжкам мідного кабелю, що належить телефонній компанії «Telefônica» у штаті Сан-Паоло. За підтримки фахівців дослідницького Інституту Су да Паз реалізація цієї профілактичної програми було Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність вирішено розділити на три етапи: 1) вивчення місць учинення крадіжок кабелю, причин, що сприяють учиненню злочинів; 2) інформування за допомогою ЗМІ поліцію, місцеві органи влади про цю проблему, звернення до місцевих мешканців із проханням повідомляти про факти учинених крадіжок кабелю та підозрілих осіб; 3) поширення вказаного досвіду за різними містами округу Сан-Паоло з метою недопущення учинення подібних злочинів (Колодяжний, 2017: 127). Проект «Парки миру» є дуже цікавим для запозичення та інтегрування в українську криминологічну та віктимологічну практику. Своєчасне залучення груп ризику до соціально корисної активності, а також надання їм можливості у невимушеній обстановці поспілкуватися або з колишніми кримінальними правопорушниками (які стали на шлях виправлення), або з особами, котрі

заснадали на собі кримінально протиправний вплив дозволить обмінятися досвідом та набутти певних знань щодо основ безпечної поведінки.

Німеччина. В країні також приділяється значна увага до проблематики соціальної реабілітації дітей-жертв кримінальних злочинів. Так, Кубіцький С.О. зазначає: «Дитячі центри захисту – це специфічні служби допомоги для сімей із проблемами насильства (фізичні, психічні, сексуальні й т. ін.). Допомога центрів захисту поєднується за назвою «Сучасна робота з захисту дітей». Центри працюють як команда, що складається з 5-ти співробітників: соціальних працівників, психологів, педагогів, соціологів. У своїй концепції співробітники центру виходять з того, що необхідно знати причини виникнення насильства, для того, щоб надати діючу допомогу. Розуміння всієї сукупності проблем насильства вимагає розглядати насильство над дітьми не тільки як прояв і вираження сімейних конфліктів, але і як вплив соціальних процесів на відносини в сім'ї. Комплекс психологічних причин (переживання насильства з боку батьків у дитинстві, недовіра стосовно інших людей, низька самооцінка, безконфліктність, зміна ролей, конфлікти в партнерстві, «важка дитина» і т. ін.) і соціальних причин (соціальна ізоляція родини, важкі життєві умови, авторитарні традиції у вихованні, формування насильства в суспільних відносинах) насильства над дітьми в сім'ї називають «синдромом знущання» (Кубіцький, 2015: 130). Конкретними ж діями, спрямованими на сприяння соціальної реабілітації дітей, які стали жертвами домашнього насильства, в таких німецьких центрах є: «Різноманітна допомога в центрах захисту дітей розглядається як комплексна і взаємозалежна допомога: консультації по телефону, втручання в кризові ситуації, терапія для сім'ї і дітей, відвідування вдома, батьківські групи, соціальні служби (практична допомога), конференції працівників служб допомоги, співробітництво з іншими установами, співробітництво з добровільними помічниками, сімейні вечори, сімейні зустрічі із соціальними педагогами, наради і спецзустрічі з колегами інших організацій по проблемі насильства, підвищення кваліфікації соціальних працівників по проблемі «Насильство в сім'ї», широка суспільно-просвітительська робота з цієї проблеми (Кубіцький, 2015: 130). У Данії, у свою чергу, послуги із реабілітації жертв, зокрема і дітей, наприклад, катуваль надаються спеціалізованими центрами. В країні функціонують три приватні центри та шість центрів у сфері державного лікування психічних розладів. В цих закладах надаються індивідуальні, сімейні та групові терапевтичні курси жертвам катуваль, яким дозволено мешкати в Данії. Ці заклади отримують кошти від державної системи охорони здоров'я; задля цього укладаються двосторонні угоди між регіональною владою та окремими реабілітаційними центрами (Providing Rehabilitation to Victims of Torture And Other Ill-Treatment Uncat Implementation Tool 5/2018 URL:https://cti2024.org/content/images/CTI-Rehabilitation_Tool5-ENG-final.pdf/). Ми повністю підтримуємо ідею створення спеціальних реабілітаційних центрів, котрі надавали б допомогу саме неповнолітнім жертвам кримінальних правопорушень. Така практика є дуже розповсюдженою в зарубіжних країнах, що доказує її позитивний вплив на дитину, котра відчула на собі кримінально протиправний вплив.

Нігерія. В країні в якості антикримінального превентивного заходу широко практикується залучення і дорослих (потенційних злочинців), і дітей (потенційних жертв) до часткової і додаткової робочої зайнятості, різноманітної, рекреаційної діяльності, волонтерської праці (турбота про людей похилого віку, хворих тощо), участі в освітніх програмах тощо (8 Ways to Prevent Crimes in Nigeria. InfoGuide. Nigeria.com. URL: <https://infoguidenigeria.com/prevent-crimes/>). Важливим елементом стратегії запобігання вчиненню злочинів проти дітей в Південно-Африканській Республіці, відповідно до її Національної стратегії боротьби із злочинністю, є покращення стану справ із доступом дітей до системи кримінальної та судової юстиції. Дітей визначено в якості осіб, яким притаманні безпомічність та певне безправ'я (South African Republic National Crime Prevention Strategy. South African Government URL: <https://www.gov.za/documents/national-crime-prevention-strategy-summary>). Удосконалення системи ювенальної юстиції на сьогоднішній день – один із основних способів запобігання як віктимності, так і криміналізації підлітків. Звичайно, під час створення кримінологічних та віктимологічних стратегій необхідно враховувати менталітет країни, однак забезпечення неповнолітнім доступу до програм захисту, надання їм своєчасної правової, медичної та соціальної допомоги – перший крок у боротьбі з кримінально протиправною діяльністю.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволило підсумувати, що більшість зарубіжних анти-віктимних практик полягає в наступному: 1) реалізація основ медіації та відновного правосуддя; 2) активне залучення громадськості для роботи з потенційними та/або реальними неповнолітніми жертвами кримінальних правопорушень; 3) популяризація нульової терпимості до суспільно небезпечних діянь; 4) популяризація реабілітаційних та ресоціалізаційних практик; 5) пошук та запровадження технічних засобів та програмного забезпечення з метою своєчасного утримання потенційної жертви від потрапляння у ситуацію з високим віктимним індексом.

Одним із найбільш популярних для розглядуваних країн способів подолання віктимності неповнолітнього населення є удосконалення системи ювенальної юстиції, шляхом забезпечення можливості отримання своєчасної правової та медичної допомоги, залучення (за необхідності) громадськості та засобів масової інформації, а також пошуку інших способів захисту прав та законних інтересів дитини.

Список використаних джерел:

1. Колодяжний М. Г. Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність: монографія / за ред. В. В. Голіни. Х. : Право, 2017. 252 с.
2. Морозов Н. А. Основные классификации методов, используемых в Японии для предупреждения и борьбы с девиантным поведением молодежи. *Alma Mater*. 2013. № 3. С. 93–98.

3. Criminal justice system of Japan. URL: http://dictionary.sensagent.com/criminal_justice_system_of_japan/en-en/;
4. Белявская О. А. Уголовная политика в Японии. *Актуальные вопросы борьбы с преступностью в России и за рубежом*. М., 1992. Вып. 7. 56 с.;
5. Белявская О. А. Преступность несовершеннолетних и борьба с ней в Японии (критический анализ) : автореф. дис. канд. юрид. наук ; 12.00.08. М. : Моск. гос. Ун-т имени М. В. Ломоносова, 1986. С. 18, 19.
6. These Orange Balls Are Preventing Crime In Japan. Here's How They Work. URL: <http://wonderfulengineering.com/these-orangeballs-are-preventing-crime-in-japan-heres-how-they-work>.
7. Crime and violence in Latin America. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Crime_and_violence_in_Latin_America#Brazil.
8. A/Conf.213/6 // Working paper «Making the United Nations guidelines on crime prevention work». Twelfth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Salvador, Brazil, 12–19 April 2010). 20 p
9. A/Conf.213/14 // Workshop on Practical Approaches to Preventing Urban Crime. Twelfth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Salvador, Brazil, 12–19 April 2010). 21 p
10. A/Conf.203/11 / Workshop 3: Strategies and Best Practices for Crime Prevention, in particular in relation to Urban Areas and Youth at Risk. Eleventh United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Bangkok, Thailand, 18–25 April 2005). 23 p.
11. Разительные результаты по всему миру. URL: <http://iipdigital.usembassy.gov/st/russian/article/2012/08/20120822134993.html#axzz288yAURwh>.
12. Кубицький С.О. Технології соціально-педагогічної роботи в зарубіжних країнах: Навч. посіб. 3-тє вид. доп. і перероб. К.: Міленіум, 2015. 300 с.
13. Providing Rehabilitation to Victims of Torture And Other Ill-Treatment Uncat Implementation Tool 5/2018 URL:https://cti2024.org/content/images/CTI-Rehabilitation_Tool5-ENG-final.pdf/.
14. 8 Ways to Prevent Crimes in Nigeria. InfoGuide. Nigeria.com. URL: <https://infoguidenigeria.com/prevent-crimes/>.
15. South African Republic National Crime Prevention Strategy. South African Government URL: <https://www.gov.za/documents/national-crime-prevention-strategy-summary>.

References:

1. Kolodiazhnii, M. G. (2017) Suchasni zarubizhni dosvid gromadskogo vplivu na zlochinnist [Modern foreign experience of public influence on crime]: monografiia / za red. V. V. Golini. Kh. : Pravo. 252 s. [in Russian].
2. Morozov, N. A. (2013) Osnovnye klassifikatsii metodov, ispolzuemykh v Iaponii dlia preduprezhdeniia i borby s deviantnym povedeniem molodezhi [Basic classifications of methods used in Japan to prevent and combat deviant behavior of young people]. *Alma Mater*. № 3. S. 93–98. [in Russian].
3. Criminal justice system of Japan. URL: http://dictionary.sensagent.com/criminal_justice_system_of_japan/en-en/; [in English].
4. Beliavskaia, O. A. (1992) Ugolovnaia politika v Iaponii [Criminal policy in Japan]. *Aktualnye voprosy borby s prestupnostiu v Rossii i za rubezhom*. M. Vyp. 7. 56 s. [in Russian].
5. Beliavskaia, O. A. (1986) Prestupnost nesovershennoletnikh i borba s nei v Iaponii (kriticheskii analiz) [Juvenile delinquency and the fight against it in Japan (critical analysis)]: avtoref. dis. kand. iurid. nauk ; 12.00.08. M. : Mosk. gos. Un-t imeni M. V. Lomonosova. S. 18-19. [in Russian].
6. These Orange Balls Are Preventing Crime In Japan. Here's How They Work. URL: <http://wonderfulengineering.com/these-orangeballs-are-preventing-crime-in-japan-heres-how-they-work>. [in English].
7. Crime and violence in Latin America. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Crime_and_violence_in_Latin_America#Brazil. [in English].
8. A/Conf.213/6 // Working paper «Making the United Nations guidelines on crime prevention work». Twelfth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Salvador, Brazil, 12–19 April 2010). 20 p. [in English].
9. A/Conf.213/14 // Workshop on Practical Approaches to Preventing Urban Crime. Twelfth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Salvador, Brazil, 12–19 April 2010). 21 p. [in English].
10. A/Conf.203/11 / Workshop 3: Strategies and Best Practices for Crime Prevention, in particular in relation to Urban Areas and Youth at Risk. Eleventh United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Bangkok, Thailand, 18–25 April 2005). 23 p. [in English].
11. Razitelnye rezultaty po vsemu miru [Separate results around the world]. URL: <http://iipdigital.usembassy.gov/st/russian/article/2012/08/20120822134993.html#axzz288yAURwh>. [in Russian].
12. Kubitskyi, S.O. (2015) Tekhnolohii sotsialno-pedahohichnoi roboty v zarubizhnykh krainakh [Technologies of social and pedagogical work in foreign countries]: Navch. posib. 3-te vyd. dop. i pererob. K.: Milenium. 300 s. [in Ukrainian].
13. Providing Rehabilitation to Victims of Torture And Other Ill-Treatment Uncat Implementation Tool 5/2018 URL:https://cti2024.org/content/images/CTI-Rehabilitation_Tool5-ENG-final.pdf/. [in English].
14. 8 Ways to Prevent Crimes in Nigeria. InfoGuide. Nigeria.com. URL: <https://infoguidenigeria.com/prevent-crimes/>. [in English].
15. South African Republic National Crime Prevention Strategy. South African Government URL: <https://www.gov.za/documents/national-crime-prevention-strategy-summary>. [in English].